
PART SEGONA.

DOCUMENTS, EXPERIÈNCIES,
PROPOSTES I INFORMES

PER UN ACORD DE PAÍS SOBRE EL MODEL NORMATIU VALENCIÀ

*Escrit introductori a El valencianisme lingüístic
(A. Saragossà, 2018)*¹

Jordi Manent

(Filòleg i subdirector de la *Revista de Catalunya*)

Nota de l'equip directiu d'*Aula de Lletres Valencianes*. Jordi Manent (Barcelona, 1977) és un intel·lectual català que, des de ben jove, ha procurat conèixer la societat valenciana, particularment les associacions valencianistes. Fruit d'eixe interès és este article, un extracte del qual es va publicar com a pròleg del llibre *El valencianisme lingüístic* (A. Saragossà, 2018). A causa de les aportacions que fa l'escrit a la fonamentació d'un model lingüístic valencià, hem decidit publicar la versió completa del treball. Els lectors no solament comprovaran el grau d'informació que Jordi Manent té sobre la normativa lingüística valenciana i els diversos models lingüístics que circulen. També trobaran que la seua solidaritat amb el poble valencià el porta a reflexionar sobre com reduir la diversitat de models a l'opció adequada: un únic model lingüístic valencià. Amb la publicació d'este article, *Aula de Lletres Valencianes* espera contribuir a incrementar les relacions entre València i Catalunya, que són beneficioses per als dos pobles a causa dels interessos econòmics, culturals i lingüístics que compartixen.

¹ Agraïxo a Àngel Calpe (lingüista), Gonçal López-Pampló (director literari d'Edicions Bromera), Josep Murgades (filòleg), Datiu Salvia (historiador), Amparo Sena (coordinació editorial d'Edicions Bromera) i Xavier Zambrano (traductor) la resolució d'alguns dubtes ben envitricollats. Evidentment, el seu ajut no pressuposa que estiguin d'acord al 100% amb el contingut de l'article.

1. EL DIARI D'UN JOVE MANIÀTIC COM A EXEMPLE

Quan jo era adolescent em va caure a les mans el llibre *Diari d'un jove maniàtic*, editat per Edicions Bromera el 1995, els autors del qual eren els britànics Aidan Macfarlane i Ann McPherson. El llibre tractava amb molta gràcia i molt d'encert tots aquells temes que comencen a preocupar tot adolescent: l'acne, la crisi de les amistats, el despertar sexual, les relacions amb els pares... Fou, i crec que encara és, un autèntic best-seller del món juvenil, perquè fins ara ja se n'han fet 48 edicions i se segueix venent amb normalitat. A més, poc després el seguiren *Jo també sóc una maniàtica!* (1995), *Nou diari d'un jove maniàtic* (1999) i *Nou diari de la jove maniàtica* (1999), tots publicats per Bromera. Més enllà del contingut, que em va interessar com a qualsevol adolescent, em va encuriosir i fins i tot em va xocar el model de llengua que el seu traductor, Víctor A. Oroval, havia utilitzat. Sens dubte, tot llegint el llibre m'adonava que aquella era la meua llengua, però alhora sentia que no era exactament la meua llengua o la manera amb la qual jo m'expressava. Per què? Molt senzill, perquè estava escrit en valencià, amb el seu lèxic, les seves terminacions verbals, els seus possessius, els seus modismes... Era el meu català, però amb un model diferent. Fou la primera vegada que vaig tenir consciència pràctica que, tot i sabent que català i valencià eren la mateixa llengua amb alguns matisos, el valencià tenia uns girs propis suficientment diferenciats del català estàndard que jo escoltava, que havia après a una escola de Barcelona, que escoltava a la ràdio i que sentia als canals de televisió.

2. EL CAS VALENCIÀ, EL CAS CATALÀ

Els estats d'alerta i les susceptibilitats entre valencians i catalans i catalans i valencians pel que fa la normativització de la llengua no han cessat mai d'ençà de les Normes de Castelló el 1932. I és que el fenomen encara ve de més lluny, ja en

l'època de la Mancomunitat de Catalunya, com explicarem en un dels epígrafs de més avall.

Abans que res cal acceptar d'una vegada per totes —això va pels catalans— l'autonomia de decisió valenciana. Poc temps després de la conquesta de València (1229-1246) i de la creació del seu Regne, Jaume I ja va donar autonomia a aquest territori a través dels anomenats Furs de València, les fonts de dret pròpies del 1261. De fet, des dels inicis, i això inclou les conquestes posteriors, la Corona d'Aragó es configurà —a diferència dels regnes castellans, més centralitzats— com una mena de federació de regnes, la qual cosa implicava una certa autonomia per a cada regne.

Valgui aquest recordatori històric per entendre i acceptar l'autonomia valenciana dins de la Corona d'Aragó i, lògicament, dins del context posterior de les terres de parla catalanvalenciana.

Si traslладem aquesta situació a la llengua, d'una banda ens trobem que oficialment des de Catalunya ha costat molt d'acceptar que hi hagi un co-estàndard (o paraestàndard) valencià, i, de l'altra, costà molt que intel·lectuals i escriptors catalans entenguessin i assumissin la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. “¿Si la Catalunya del Nord, el Principat d'Andorra, la Franja de Ponent, les Illes Balears a través de la seva Universitat i fins i tot l'Alguer accepten l'autoritat de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), com és que els valencians demanen tenir una acadèmia pròpia?”, es preguntaven, incrèduls, alguns intel·lectuals i lingüistes catalans. Ha costat d'entendre, però les suspicàcies inicials han anat esvaint-se i la realitat s'ha acabat imposant fins a arribar-la a acceptar, tot i algunes reticències a mig gas que encara perduren.

Els intel·lectuals catalans anaven errats quan varen creure que la proposta de Joan Fuster i dels seus deixebles per resoldre el conflicte de la llengua seria la solució a tots els mals. S'equivocaven de mig a mig perquè el cànon fusterià pel que fa a la llengua implicava una supeditació de les voluntats valencianes a les catalanes i oblidaven els fonaments històrics més bàsics: que des del seu naixement el Regne de València ja tenia autonomia per a prendre moltes

decisions. De fet, hi va haver un emmirallament mutu; els fusterians digueren: “oh!, des de Catalunya sí que ens escolten i ens fan cas; hem d’anar de bracet”. I els catalans amb consciència nacional, els de la generació del president Jordi Pujol, entusiasmat, veieren en aquells valencians uns “com ells” que acceptaven totes les seves propostes. Així que, per desgràcia, el model lingüístic fusterià s’allunyà del valencià parlat al carrer i s’apropà al model del català estàndard de Catalunya. Desgraciadament, des de Catalunya uns anys abans es desestimaren les aportacions lingüístiques del pare Lluís Fullana dutes a terme entre 1906 i 1932, en què intentà que el valencià fos considerat com una variant amb possibilitats literàries, moment a partir del qual el religiós es decantà cap a posicions proto-secessionistes. La manca de representació en el si de bona part de la societat cultural valenciana pel que feia a una normativa lingüística compartida, sumada a la gelosia de Xavier Casp i Miquel Adlert contra Joan Fuster (“a ell li fan cas i a nosaltres no”, segons es desprenien d’alguna carta privada de Casp enviades a Albert Manent, i de comentaris de persones coetànies), propiciaren una reacció primària més o menys fonamentada —en clau interna valenciana però amb implicacions en tot l’àmbit lingüístic pel que fa a la unitat de la llengua— de l’aleshores embrionari secessionisme que anà obtenint progressivament un suport social rellevant amb una forta implantació entre institucions com Lo Rat Penat (inicialment no secessionista) i posteriorment en partits polítics com Unió Valenciana (UV). En certa manera els secessionistes es volgueren inventar una llengua sense cap mena de base científica: la no-representació de la variant valenciana en la morfologia verbal, en el lèxic, etc. dins l’estàndard comú no era cap excusa per negar la unitat de la llengua i no acceptar les Normes de Castelló de 1932, que bàsicament tractava la codificació ortogràfica. Però el moviment també era fruit de la irracionalitat i, per què amagar-ho?, del ressentiment personal. I aquí comença l’embolic valencià i la guerra de la llengua fins a arribar a la Batalla de València i al tancament d’etapa amb la creació de l’Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL).

El model valencià defensava la màxima de Fuster expressada a *Nosaltres, els valencians* (1962): “dir-nos *valencians*, en definitiva, és la nostra manera de dir-nos *catalans*”. Aquesta voluntat excessivament simplificadora ho complicà tot perquè en lloc de pouar en la genuïnitat valenciana i buscar-ne les seves arrels, la bandejaren per anar a remolc de Catalunya. Tots dos models lingüístics eren incorrectes: el fusterià perquè era supeditat al model lingüístic català i autonanolava la capacitat d'autonomia pròpia; el secessionista, no cal dir-ho, tot i cercar les arrels pròpies que el fusterianisme havia liquidat, era un posicionament fruit de l'antiacademicisme, els malentesos i la irracionalitat.

A partir d'aquí, des del model lingüístic fusterià i la conseqüent rèplica secessionista o blavera, i malgrat els intents de reconciliació i les terceres vies, tot han estat embolics i maldecaps entre valencians però també entre valencians i catalans. I la més beneficiada ha estat la llengua castellana en detriment del valencià i les seves baralles fraticides. ¿Qui voldria pujar a un carro amb les rodes de diferent mida i on dalt tots es barallen?

3. EL LLIBRE QUE ENS OCUPA I LA PREOCUPACIÓ DE L'AUTOR

El filòleg i professor de la Universitat de València Abelard Saragossà i Alba (Silla, 1954) té una trajectòria de llibres i articles publicats que acredita la seva preocupació pels criteris de la normativa lingüista. Són una dotzena els volums editats que tracten temes sintàctics i gramaticals, però també ideològics i històrics sobre el valencià i les seves dificultats a l'hora de configurar-se l'estàndard normatiu o sobre les Normes de Castelló. Les seves publicacions tenen rigor, i de vegades poden pecar d'heterodoxes, però fan avançar el pensament i tenen bona entrada entre els seus alumnes i deixebles i bona part dels seus col·legues.

Amb *El valencianisme lingüístic: una contribució per a conèixer-lo. Anàlisi dels Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat*, Saragossà posa de manifest novament la problemàtica d'encertar el model normatiu valencià, i no s'està de criticar-lo si el que proposen des de l'Administració de la Generalitat Valenciana —o també des del Bloc Nacionalista Valencià, amb un llibre d'estil intern difós el 2007— és incorrecte, confusionari, poc útil per als usuaris o va en contra del model propugnat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Diu l'autor en la introducció que “L'anàlisi del llibre *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat* (2016) mostra per quines raons els manuals escolars de valencià agraden poc com a regla general. La causa està en les anomalies teòriques i metodològiques en què incorren (estudi de temes poc significatius, terminologia que no expliquen, propostes sense sentit i, sobretot, no descriure les estructures de la llengua, les quals apareixen en general en el valencià viu)”. Per Saragossà és molt important “donar confiança als valencians en la nostra forma de parlar. En definitiva, la normativa no hauria de ser un cabàs de «correccions» del valencià viu. Al contrari, la perspectiva fonamental és explicar les construccions lingüístiques que definixen el valencià, vives en general. Eixe camí dona satisfaccions als parlants, mentres que els dogmes afavorixen les repressions”.

I més endavant l'autor de Silla toca un tema central dels models co-estàndards que jo també apunto en aquest escrit: “Encara en el camp de la normativa lingüística, l'estudi de casos concrets permet encarar-se a esta pregunta: entre els parlars valencians i els catalans ¿hi ha coordinació o hi ha subordinació? El llibre defén que la coordinació és bona per als balears, per als valencians i per als catalans; però mostra que, en normes concretes, hi ha subordinació”. I preocupat pels beneficis que pugui aportar el seu llibre, Saragossà afirma que “El darrer benefici és mostrar que, al llarg del segle xx, hi han dos corrents gramaticals valencians: el que té molt en compte el valencià viu i la necessitat que els lectors s'identifiquen amb el model; i aquell altre que actua considerant poc que el model lingüístic valencià ha d'estar arrelat i fonamentat en la història

valenciana. En el corrent arrelat i popular, destaquen Sanchis Guarner (1950) i Josep Giner (1998)”.

El volum del qual parlem tracta aspectes tan propers als parlants com ara l'ús de *preferisc* i/o *prefereixes* pel que fa a la flexió verbal dels verbs incoatius, l'ús del *lo* neutre i els valors i l'ús de les formes dels adjectius demostratius *este*, *eixe* i *aquell* i dels pronoms demostratius *açò*, *això* i *allò*, entre molts altres.

Tot i que qui signa l'escrit no necessàriament ha d'estar d'acord amb totes les propostes i crítiques que formula Saragossà, però sí amb una gran majoria, sí que voldria subratllar una coincidència plena amb el filòleg: al model valencià li falta coordinació i li sobra subordinació, i ha de cercar entre les seves arrels més genuïnes la solució als seus problemes lingüístics. D'acord amb l'autor, cal cercar un model propi aplicable a la comunicació pública. En aquests sentit, no és bo que part del model lingüístic que propugna l'Administració de la Generalitat Valenciana, en aquest cas sobretot a través de la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme, divergeixi força del model que practica l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la institució creada precisament per això, per fer d'acadèmia de la llengua per als valencians.

I és que certament el model normatiu valencià incorre en diversos dèficits, paradoxes i inquietuds:

Ensenyament: el model oral del valencià dista molt del model escrit que s'ensenyava a moltes escoles valencianes. Mentre professors i llibres valencians ensenyen un model escrit als seus alumnes que no connecta prou amb la tradició valenciana ni amb els seus parlants, els mateixos professors parlen a l'aula d'una manera ben diferent al model escrit que ensenyen. Pompeu Fabra ja ens ensenyava que, malgrat el grau de formalitat, el model escrit i el model parlat havien d'anar connectats i no s'havien d'allunyar gaire l'un de l'altre. Mentre que a Catalunya els models escrit i oral convergeixen, al País Valencià encara no, i a les Illes Balears succeeix una cosa semblant (pel que fa a la nomenclatura, potser un dia haurem de convenir tots que el nom més escaient per a designar el País Valencià /

Comunitat Valenciana / Regne de València és, d'acord amb la tradició, *València*, però això ho deixo per a una altra ocasió).

Mitjans de comunicació: a l'espera de l'obertura de la televisió pública valenciana À Punt, i mentre ja està en marxa l'emissora de ràdio amb el mateix nom, caldrà més temps per analitzar quin model lingüístic comunicatiu s'aplica, tot i que el seu llibre d'estil és proper al de l'AVL. Als anys vuitanta i noranta el model normatiu de Canal 9, impulsat pel sociolingüista Toni Mollà, fou prou correcte quant a la proximitat amb el parlar dels valencians. Ara no seria bo que els ens públics valencians mostressin divergències notables entre els seus models normatius: À Punt i l'AVL, per una banda, i l'Administració valenciana, per una altra. Cal, doncs, un model propi i de consens aplicable a la comunicació pública.

Traduccions al valencià: relligant amb la història de *Diari d'un jove maniat*, publicat per Edicions Bromera, cal elogiar l'esforç que l'editorial ha fet durant anys —i encara fa— per traduir al valencià llibres estrangers, un esforç que també ha fet Tàndem Edicions, entre d'altres editors. La política actual de Bromera pel que fa a les traduccions és resumidament la següent: els llibres infantils i juvenils els tradueix en la modalitat valenciana a Bromera per al mercat valencià, i en la modalitat catalana al segell editorial Ànima llibres per al mercat català (tot i que de vegades la versió valenciana també pot arribar a tot l'àmbit lingüístic). Pel que fa a les traduccions per a adults, en general les publica en modalitat catalana per a tot el domini lingüístic. Igualment, editen en la modalitat lingüística pròpia de cada autor autòcton (alacantí, gironí, mallorquí, barceloní, etc.) llibres per a adults que es distribueixen per a tot l'àmbit lingüístic. Des de Bromera creuen que la limitació de lectura en altres modalitats és molt més forta per a un lector jove que no pas per a un d'adult. És una política força encertada que s'entén, també, per raons de mercat, però animem a Bromera a traduir gradualment a la modalitat valenciana els llibres per a adults. És bo recordar l'èxit esclatant que obtingué la traducció al valencià de la novel·la

juvenil *Harry Potter i la pedra filosofal*, publicat per Tàndem —i dos anys després que haguera sortit la versió catalana— amb uns 4.500 exemplars venuts. Així ho corroborava el diari *El País* amb la notícia “Harry Potter arrasa también en valenciano en el Saló del Llibre” (27-XI-2001). I tot això carregant, a més, amb una campanya absurda en contra d’alguns fusterians essencialistes que demanaven una sola versió en la traducció, és a dir, la catalana publicada abans per Editorial Empúries, que precisament només havia venut 1.200 exemplars a les terres valencianes i més de 70.000 a Catalunya (a València, una novel·la d’èxit en valencià ven 2.000 exemplars, mentre que un assaig “exitós” i en valencià ven uns 300-400 exemplars; aquesta és la crua realitat). És evident que Bromera busca més mercat traduint sobretot al model del català oriental els seus llibres per a adults: deu pensar que s’assegura vendes al nord (Catalunya) i també al sud (País Valencià). Però potser no cau en el fet que la no identificació dels lectors valencians —també adults— amb el model de llengua escrita que li ofereixen els llibres traduïts podria perjudicar l’índex de lectura dels valencians, entre d’altres causes. El 2016 el diari *El Mundo* publicava la notícia “El índice de lectura de la Comunidad Valenciana es de los más bajos” (13-I-2016). Tot reproduint les dades difoses per la Conselleria de Cultura, els resultats eren decebedors: tan sols un 56,8% dels valencians són lectors freqüents, per sota de la mitja espanyola (59,1%) i molt allunyada de l’europea (71%). I quan s’analitzaven les dades amb les comunitats amb llengua pròpia, el País Valencià quedava a la cua: tan sols un 2% dels ciutadans valencians afirmava que l’últim exemplar que va adquirir va ser en valencià, mentre que el percentatge de les Illes Balears fou del 12,4% i el de Catalunya del 28,1%. País Basc i Galícia es mantenien en el 5%. És evident que alguna cosa falla en els índexs de lectura en valencià, i és molt probable que una de les causes, al costat de la castellanització, la trobem en la manca d’identificació dels potencials lectors amb el model de llengua que els ofereixen. Segons el director literari d’Edicions Bromera, Gonçal López-Pampló, “el factor del model lingüístic no és tan decisiu”, i Bromera no nota

pèrdues econòmiques a València amb la seva política de traducció per a adults. Per ell, la diglòssia és un factor determinant que va en contra de la lectura en valencià. Afirmar que tots plegats “no som capaços d’incorporar la majoria dels lectors plens en valencià” i que les traduccions al català oriental “no són un element dissuasori dels lectors d’edat adulta que han de fer el pas cap al valencià”. Tanmateix, si volem eixamplar el mercat lector valencià caldrà, en primer lloc, fer estudis del que passa, ja que n’hi ha ben pocs. Un dels més rellevants és el treball de Josep Àngel Mas, *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians* (2008, Onada Edicions), que apunta que a l’entorn del 80% dels valencians podria no canviar la seva forma de parlar davant la llengua escrita. I, en segon lloc, caldrà actuar, la qual cosa implica crear nous lectors en valencià i oferir-los un model de llengua atractiu i acostat al que parlen i apropar-s’hi pel que fa al model lingüístic de les traduccions. López-Pampló reconeix que encara “queda molt camí per recórrer”.

4. D’ESTÀNDARS, CO-ESTÀNDARDS, SUBESTÀNDARDS I ACADÈMIES

Valgui l’exemple sobre el *Diari d’un jove maniàtic* per explicar que el que anomenaríem co-estàndards o paraestàndards és un fet habitual en moltes llengües del món o, dit d’una altra manera, que algunes llengües tenen grans grups dialectals que, tot i tenir una base suficientment comuna i un estàndard compartit, també tenen alguns aspectes intrínsecs suficientment diferenciats. Traspasant-ho al nostre àmbit lingüístic, com ja és sabut els dos grans grups dialectals són el català oriental i el català occidental, però rere aquesta separació científica i lògica hi trobem nous grups i subgrups, malentesos històrics —alguns dels quals encara perduren— i moltes subtiletes. I crec que és pertinent d’afirmar que, de fet, són fins a tres els co-estàndards (un per a cada nació de l’àmbit lingüístic)

i tres els subestàndards que, d'una manera o altra, amb més o menys força, pes demogràfic, suport polític i econòmic i prestigi literari, s'usen habitualment a les terres de parla catalanovelenciana. Això és: català central, català septentrional (de la Catalunya del Nord), català de les Illes Balears i alguerès, pel que fa al català oriental; i català nord-occidental (lleidatà i tortosí) i valencià, pel que fa al denominat català occidental. A Catalunya els únics moviments regionalistes —i fins i tot secessionistes— amb voluntat diferenciadora respecte del conjunt català que hi ha hagut han estat el *tortosinisme* (iniciat el segle XIX) i el *leridanisme* (que treu el cap durant la postguerra del segle XX), curiosament tots dos del català occidental. Ambdós moviments foren espanyolistes, el primer anticatalanista i el segon declaradament franquista, amb una voluntat secessionista que relativitzava o negava la seva catalanitat, remarcava els trets folklòrics locals i aprofundia en el seu parlar dialectal, encara que sovint els seus representants usaven més el castellà que el dialecte que deien defensar. Afortunadament, ambdós moviments o bé han desaparegut de fa temps o bé han canalitzat la seva diferenciació identitària cap a reivindicacions sanes, raonables i d'autoestima.

L'ús i, el que és més important, l'acceptació de l'ús de diversos co-estàndards i de subestàndards no hauria de ser un problema rellevant si tots els parlants tenen clara la unitat de la llengua —la que sigui— i que comparteixen un mateix codi, tot i que amb variants. Alhora, els extremadament patidors per la unitat de la llengua —la que sigui— i els puristes (ai!, els puristes!), o els més papistes que el Papa, haurien de dormir més tranquils a l'hora de veure —i acceptar— que les llengües són vives i que l'ús de les diverses variants d'una mateixa llengua no ha de ser un problema i no necessàriament la debilita, sinó que normalment és el contrari: l'enforteix en tant que els parlants se senten més propers i més identificats amb aquella llengua.

És bo sortir de nosaltres mateixos i agafar una mica de perspectiva per adonar-nos que, comparativament, al món tenim diversos casos en què grans o molt grans dialectes d'una mateixa llengua tenen els seus co-estàndards. I aquest fet no

els afebleix gens ni mica. No pretenc aquí donar-ne un llistat exhaustiu, però sí subratllar-ne alguns casos destacats a tall d'exemple.

L'espanyol, o el que aquí denominem com a castellà, compta amb l'Asociación de Academias de la Lengua Española, que està formada per 23 acadèmies de tot el món, la primera de les quals és la Real Academia Española (RAE), fundada el 1713, i la darrera incorporada al grup és (atenció!) l'Academia Ecuatoguineana de la Lengua Española, fundada el 2013 i integrada a l'associació des del 2016. S'entén que si existeixen 23 acadèmies és que hi ha fins a 23 co-estàndards diferents, un per a cada estat, i és bo recordar que totes treballen coordinadament per a fer publicacions comunes com el prestigiós i útil *Diccionario panhispánico de dudas* (2005), redactat alhora per la RAE i l'Asociación de Academias de la Lengua Española. Des de fa un temps que la RAE anuncia en el seu web que "La Real Academia Española (RAE) y la Asociación de Academias de la Lengua Española (ASALE) han emprendido ya las tareas de redacción de la nueva edición de su *Diccionario de la lengua española (DLE)*, que tendrá las características fijadas en la planta aprobada por todas las Academias de ASALE". Més clar, l'aigua.

L'anglès: té quatre grans grups amb el seu co-estàndard propi: el de Gran Bretanya i Irlanda, el d'Estats Units d'Amèrica, el de Canadà i el d' Austràlia. Obvio aquí altres grups menys rellevants com alguns països africans i asiàtics que foren colonitzats pels britànics i que sovint mantenen l'anglès com una llengua de comunicació oficial i administrativa, que en certa manera és una espècie d'anglès criollitzat que es pot assemblar a un anglès estàndard mundial de tipus despersonalitzat; els països del nord d'Europa que, tot i tenir llengua pròpia, gaudeixen de l'anglès com una segona llengua, i en alguns casos com si gairebé es tractés d'una llengua materna (els podríem incloure dintre de l'àrea de la influència del primer grup); i finalment casos molt concrets com part del Canadà (el Quebec i els inuit) i alguns països d'Amèrica central que el tenen com a primera llengua. Pel que fa a la regulació de l'estàndard, curiosament el cas anglès no compta amb acadèmies *stricto sensu* o tal com les entenem aquí. Al començament, eren els

mateixos impressors que decidien quin model d'escriptura era l'adequat, però aquella etapa fou caòtica perquè cadascú escrivia segons li convenia. A Gran Bretanya, durant molts anys els discursos de la Reina marcaven l'estàndard oral, tot i que aquesta fórmula ha anat perdent pes. Els darrers temps, i encara ara, és el *BBC English* i el seu "Received Pronunciation" (estàndard de pronúncia) així com les universitats de prestigi de referència (Oxford, Cambridge) els que marquen el model oral a seguir (tot i que últimament s'han obert a acceptar pronúncies més exòtiques), que és el que solen usar els diccionaris en fer la transcripció fonètica de les paraules i, per tant, el model escrit (*spelling*). Als EUA el concepte equivalent és el de "General American". Durant anys el diari *The Times* ha marcat el model escrit o *spelling*, però ara, amb la puïança de la premsa digital, les noves tecnologies i la globalització *The Times* ja no és l'única referència. La fixació ortogràfica ara està consolidada —amb algunes poques variants entre UK i EUA— gràcies a la tradició de successives edicions de diccionaris com l'*Oxford English Dictionary* (abreujat OED) a Gran Bretanya i el *Webster's Dictionary* (o *Dictionary Merriam-Webster*), que marca la pauta des de 1828. "Aquests orígens caòtics, però, han provocat que l'anglès sigui una de les llengües que té més discrepàncies entre les grafies i la pronúncia", em comenta l'escriptor i traductor Xavier Zambrano. Cal dir que en general el món anglosaxó accepta la incorporació de neologismes amb molta naturalitat. Perquè, de fet, l'anglès no necessita massa acadèmies ni institucions, ja que és una llengua potent i la integració social funciona per si sola. És per això que són els models socials els que marquen el model lingüístic.

El francès i el mapa de la francofonia certifiquen que són diversos els costàndards que poseeix. A Europa, el francès de França, el de Bèlgica i el de Suïssa, i fins i tot el de Luxemburg i Mònaco, tenen models diferents. La lògica ens diu que per a cada estat, un model. Al continent Americà, el francès del Quebec (Canadà) és prou diferenciat del de França, la qual cosa es reflecteix entre les acadèmies. Mentre França gaudeix de l'Académie française, el Quebec té la seva

Office Québécois de la Langue Française (OQLF), la qual vetlla sobretot per la terminologia pròpia, molt influïda pels neologismes anglosaxons. L'oficina té un paper normatiu i d'assessorament, però es coordina regularment amb l'Acadèmia francesa, la qual inclou sovint moltes aportacions lèxiques quebequeses, que acaben formant part del francès estàndard i del francès internacional perquè s'acaben difonent entre el món francòfon. I finalment cal destacar el francès internacional que es parla als països de l'Àfrica, que foren colonitzats, que l'usen com a llengua administrativa o llengua de cultura; els casos especials de la Guaiana Francesa (Amèrica del Sud) —va ser una colònia— i el de Síria i el Líban (Àsia), amb un cert estatus lingüístic fruit de la introducció del francès per població immigrada; i les illes de parla francesa que es troben repartides entre els oceans Pacífic, Atlàntic i Índic, que majoritàriament el tenen com a llengua de cultura.

Altres casos a tenir en compte serien el del portuguès, que manté dos estàndards principals, el portuguès de la Península Ibèrica i el brasiler, que durant anys tingueren les seves diferències (incloses les ortogràfiques). També és interessant de ressaltar la creació de la Unió de la Llengua Neerlandesa (Nederlandse Taalunie) el 1980, que vol preservar la unitat de la llengua i promoure la coordinació entre els diversos països que la tenen com a oficial o que l'usen habitualment. Bèlgica i els Països Baixos foren els impulsors d'aquest pacte de col·laboració.

A casa nostra, i a una escala més reduïda, encara no tenim del tot resolts els encaixos entre co-estàndards i subestàndards. De vegades s'apliquen de manera natural —el cas concret del model alguerès a les escoles i als mitjans de comunicació, per a posar-ne un exemple, i amb el vist-i-plau de l'IEC—, però en realitat encara no hi ha un pronunciament clar i del tot oficial que normalitzi la situació des de les institucions. Diguem que s'aplica a la pràctica però no es diu amb claredat en la teoria.

El cas valencià, tanmateix, no és l'únic cas intern no resolt dintre el nostre àmbit lingüístic. El cas del model balear també té dificultats internes, que es mou entre les vacil·lacions i inseguretats sobre el model o models a seguir.

Discussions a banda de si els mitjans de comunicació han d'usar amb normalitat l'article salat, cal subratllar que menorquins, eivissencs i formenterers no s'acaben d'identificar del tot amb el model lingüístic de la televisió pública IB3, que el consideren centralista per mallorquinitzant. I encara la gent de mitjana edat i la gent gran es queixen que als seus fills o néts a l'escola els ensenyen un català que és més de Catalunya que no pas de les Illes. I sovint els professors de les Illes actuen com els professors valencians: que la normativa que ensenyen per escrit no coincideix amb el model de llengua oral que usen a l'aula. Són casos que conec bé perquè, a banda de llegir-los, els he viscut i parlat amb la pròpia gent fruit d'enquestes dialectals a Menorca. Ara bé, la virulència lingüística, política i social que ha agafat el cas valencià no es pot comparar amb la del cas balear, sortosament molt més feble.

Però no cal anar gaire lluny per adonar-nos que a Catalunya també tenim la mateixa problemàtica, que rau en la manca d'identificació dels parlars del català occidental amb el nostre estàndard. Així, lleidatans i tortosins, reclamen, potser amb no prou força, que els respectin la seva variant i que als mitjans de comunicació —comarcals, regionals i nacionals— s'opti per un co-estàndard propi —tot i que avui és més aviat un subestàndard— que sovint ha quedat a mig camí a causa de l'endodiglossia, és a dir, la censura i discriminació del model occidental per part del model central. Aquesta situació no resolta s'explica molt bé en el magnífic treball de final de màster *El model d'estàndard occidental al Telenotícies de TV3* (2014) de la canareva Amanda Ulldemolins. I és bo destacar que l'auto-ra és nascuda a Alcanar, el darrer poble de Catalunya que toca amb la frontera valenciana i que el seu model de llengua, tal com afirma, és més pròxim al del nord del País Valencià que no pas al del català oriental. Curiosament, la periodista de l'Ametlla de Mar (Baix Ebre) Fàtima Llambrich utilitza sense complexos el seu parlar i model occidental en les connexions i reportatges sobre successos per als telenotícies de TV3. És habitual sentir-la amb l'ús del *lo* com a article, amb els demostratius *este* i *esta* i amb la flexió verbal pròpia. Àngel Calpe em fa

una reflexió que val la pena reproduir: “Catalunya reproduïx a xicoteta escala la complexitat de l'àmbit lingüístic, amb la part oriental (dominant) i occidental (subordinada). Mentres no canvie la política lingüística i no es respecte de bo la variant occidental en l'escola i els mitjans de comunicació, i s'acabe amb l'objectiu d'anivellar la llengua per assimilació de l'occidental a l'oriental, no serà possible arribar a una situació de respecte mutu entre valencians i catalans perquè, ¿com podrà un català acceptar el valencià com a una variant *normal* de la seva llengua si li ensenyen des de TV3 que qui s'expressa en la variant occidental és de la Catalunya rural?”. I jo hi afegiria que, per desgràcia, sovint també la variant nord-occidental és invisible als mitjans de comunicació nacionals.

Abans de tancar aquest epígraf voldria acabar amb dos textos a tall de reflexió: un, el de l'escriptor Albert Manent, que podria ajudar a entendre una mica aquesta defensa de la diversitat de les variants. Mentre que en el meu escrit jo em refereixo a la diversitat de co-estàndards perquè hi siguin representats grans blocs dialectals, A. Manent feia una crida —el 2003— a la preservació de la diversitat dialectal a través de la literatura dins del llibre *Llunari de noms i mots. Qüestions d'onomàstica, dialectologia i despoblament del Camp de Tarragona* (Edicions del Centre de Lectura de Reus, p. 131): “Convé no confondre els nivells idiomàtics i encara els nivells escrits. No predico la confusió ni vull desorientar ningú. Però sí que defenso fins i tot una literatura dialectal que ja existeix al cançoner popular. Les *rondaies* de mossèn Alcover s'haurien d'explicar al Camp [de Tarragona] amb el llenguatge propi de la comarca i hi podria haver algun escriptor que escrivís contes dialectals, com ha passat en altres indrets de Catalunya. Qui s'hi veurà en cor? La “llengua comuna” o la llengua literària no han de fer cap ombra a l'ús parlat i fluid dels dialectes ni a una literatura popular que en sigui l'expressió”. Com diria el pare Miquel Batllori, “cal relativitzar les coses”.

L'altre text, i que s'ajusta com anell al dit a la controvèrsia que comentem perquè oxigena les posicions dogmàtiques, és del mateix Fabra, del 1918, titulat “La tasca dels escriptors valencians i balears” (inclòs dins les *Obres completes*, volum 9, 2014, doc. 038, p. 263-264). El tros que reproduïm fa així: “Dèiem

una vegada a un escriptor valencià: ‘Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprenguéssiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d’acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i de redreçar-lo i d’enriquir-lo procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals. Així, tot fent una obra purament valencianista, us trobaríeu haver fet una obra catalanista, d’acostament al nostre català: elevant la vostra llengua escrita per damunt dels parlars valencians actuals, recolzant-la en el valencià del segle XV, produiríeu un valencià que no seria pas una llengua altra que la catalana nostra, sinó la modalitat valenciana de la llengua catalana, al costat de la nostra modalitat catalana i de la modalitat balear’. | Molts valencians i balears creuen encara que l’obra d’unificació del català escrit suposaria la supeditació de llurs varietats dialectals al català de Catalunya. No, no es pretén de supeditar cap varietat a una altra: es tracta simplement que dins cadascuna de les tres grans regions de llengua catalana, es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua. Cadascuna d’elles té els seus clàssics dins la nostra gran literatura medieval: que cadascuna els prengui per models per depurar i redreçar la seva varietat dialectal; i això sol faria que, sense sortir-nos els uns i els altres del nostre català, ens trobaríem escrivint modalitats no pas molt diferents d’una sola llengua literària”.

5. UN PROBLEMA QUE VE DE LLUNY: UNA REFORMA ORTOGRÀFICA I UNA CODIFICACIÓ DESEQUILIBRADES PER L’ABSÈNCIA D’UNA MANCOMUNITAT DE VALÈNCIA

¿Com s’explica que el castellà tingui 23 acadèmies que s’entenguin entre elles i cooperin amb projectes comuns i, en canvi, que en un àmbit lingüístic d’una població de 14 milions de persones hi hagi només dues acadèmies de la llengua i que la comunicació no sigui precisament fluïda? Crec que el problema

ve de lluny, i que el trobem en l'absència, al primer terç del segle xx, d'una veu lingüística oficial, institucional i amb autoritat provinent de les terres valencianes. M'explicaré: en néixer la Mancomunitat de Catalunya el 1914 que, com és sabut, fou la suma de les quatre diputacions catalanes, el seu president Enric Prat de la Riba i el seu equip posen entre les prioritats de l'acció de Govern la codificació i normativització de la llengua catalana. El moviment noucentista no només havia aconseguit una simbiosi perfecta entre el moviment polític i el cultural sinó que també havia reeixit a sumar al seu projecte persones il·lustres i de solvència contrastada provinents d'altres moviments com el modernista: aquest era el cas de Pompeu Fabra i alguns de la seva colla de L'Avenç, que entren a l'Institut d'Estudis Catalans o que el defensen des de fora. Prat veu que Fabra despunta i que té preparació i bon criteri, i el fitxa per encomanar-li la tasca normativitzadora. Així, el lingüista no només compta amb el suport de tota la intel·lectualitat i dels escriptors noucentistes —i també alguns dels modernistes—, i del món cultural que representen, sinó que aconsegueix un suport polític total i incondicional; és a dir, la Mancomunitat, les quatre Diputacions i tots els ens polítics, socials i culturals que depenien d'aquestes institucions que posen fil a l'agulla en la reforma ortogràfica i que segueixen el banderer Fabra.

Aconseguida la unitat d'acció dins del catalanisme de l'època per tirar endavant la reforma ortogràfica, quin va ser el problema? El problema fou que a l'hora d'estendre el procés normativitzador per totes les terres de parla catalana, i pactar-lo, el desequilibri de forces i la manca de recursos entre els diversos territoris va condicionar la seva extensió. En aquests sentit, valencians i balears —anomenats aleshores, i per extensió, mallorquins— no gaudien d'institucions regionals pròpies i mancà, en definitiva, un interlocutor clar per a cada territori. No existia cap Mancomunitat Valenciana o equivalent ni tampoc cap Consell Insular de cap illa. En realitat al segle xx el País Valencià estava governat per tres diputacions: la de València, la de Castelló i la d'Alacant, existents des del 1822 i ratificades en la nova reforma provincial de 1833 impulsada per Javier de

Burgos (la Diputació i província de Xàtiva, existent el 1822, es dissolia i quedava integrada entre les províncies de València i Alacant). I les Illes Balears eren gestionades per la Diputació Provincial de Balears des de 1833 —abans governada per l'Audiència de Palma de Mallorca, que al seu torn el 1715 havia abolit, a través del Decret de Nova Planta, els Consells Generals de les tres illes (Mallorca, Menorca i Eivissa) que s'agrupaven en el Gran i General Consell.

Certament, hi havia alguns antecedents valencians que anaven en aquesta direcció de la creació d'estructures pròpies: l'encàrrec al pare Lluís Fullana de la redacció d'unes normes ortogràfiques per al valencià per part de l'associació Lo Rat Penat, aprovades el maig de 1914, i la creació del Centre de Cultura Valenciana (CCV), a imitació de l'IEC, el 1915, impulsada per la Diputació de València. El CCV acollí la publicació de la *Gramàtica de la Llengua Valenciana de Fullana* (1915), i també aconseguí que el 1918 el valencià entrés per primera vegada a la Universitat de València i es creés una Càtedra de Llengua Valenciana. Tanmateix, totes aquestes lloables accions no tenien ni prou força ni una suficient estructuració administrativa i política ni tampoc un implantació social prou forta per poder triomfar en comparació amb el cas català.

Per tant, és lògic que Pompeu Fabra, la Secció Filològica i l'Institut d'Estudis Catalans haguessin de “pactar” l'extensió normativitzadora amb entitats voluntàries i filòlegs i escriptors valencians a títol individual, ja que els interlocutors oficials valencians, i balears, brillaven per la seva absència. No és cap crítica, és pura constatació de fets històrics. Fabra i la Secció Filològica portaven —amb una visió excessivament barcinocèntrica, tot s'ha de dir, i que amb el temps s'anà polint— la iniciativa de la normativització i l'embranchida creada des de finals del segle XIX a través del grup de L'Avenç, i valencians i balears no tenien cap més remei que “fer seguidisme”. Els primers s'agrupaven dins la Taula de Lletres Valencianes, que conformaven un grup d'escriptors i entitats del valencianisme, i que com a resultat donà les arxiconegudes i estudiadíssimes Normes de Castelló; els segons pactaren amb Fabra la seva adhesió a la reforma ortogràfica mitjançant

el llibre de Francesc de Borja Moll *Ortografia mallorquina segons les normes de l'Institut adequada al llenguatge de totes les Balears* (Impremta de Mn. Alcover, Palma, 1931, 2a edició augmentada, 86 p.). Es tractava d'una publicació annexa al *Diccionari català-valencià-balear*. I marcada la pauta per Moll, tots els escriptors balears ho acceptaren. Tots feien seguidisme, tanmateix, i anaven a remolc de l'empenta catalana perquè no tenien cap altre remei; al capdavall, no tenien més força. Però cal dir que tots posaren alguns punts sobre les "is" i marcaren una mica el territori propi per tal d'arribar a un acord satisfactori per a totes les parts en l'esmentada reforma. Però si almenys paral·lelament —a principis del segle xx— els valencians haguessin començat un procés de reforma ortogràfica amb el seu Fabra i la seva acadèmia de la llengua emparats per la hipotètica Mancomunitat de València, aleshores tot allò hauria estat una altra cosa, ja que l'embranchada inicial hauria estat doble i catalans i valencians s'haurien vist obligats a pactar, des de les institucions i d'igual a igual, i amb lingüistes "oficials" i no pas voluntariosos per ambdues bandes, la reforma ortogràfica, que de ben segur hauria tingut una derivada en l'estudi de la morfologia, la sintaxi, la fonètica i el lèxic, la qual cosa hauria obligat a replantejar-se l'únic model lingüístic imperant del català oriental. El resultat, de ben segur, hauria estat diferent perquè les discussions per a assolir un pacte haurien tingut un major equilibri de forces, i molt segurament s'hauria arribat a un estàndard únic —en lloc dels dos co-estàndards que tenim ara— fet des de l'acord entre les màximes institucions nacionals de Catalunya i el País Valencià. I també de Balears, és clar.

No és cap crítica, és novament una constatació feta des de l'estima: els valencians, en això de la creació d'una acadèmia pròpia de la llengua van fer tard, però que es faci tard no vol dir que no s'hi sigui a temps i que no s'hi tingui dret. Però mirem-ne els antecedents. Els anys vuitanta s'intentà un pacte entre tots els sectors per trobar una tercera via. Ho intentaren Damià Mollà i Eduard Mira amb l'assaig *De impura natione* (1986) i posteriorment ho provà el llibre col·lectiu *Document 88* (1988). Rafa Company, un dels autors de *Document 88*, fou un

dels destacats dirigents de l'associació Futur Valencià, on s'intentà que arribaren a bon port les converses discretes entre representants de la Universitat de València i de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (RACV). Però la intransigència i ofuscació d'ambdós bàndols, i sobretot del fusterià, i un context polític-social massa tens, dinamitaren tot intent de reconciliació.

Com és sabut, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) es creà el 1998 i es constituí el 2001. La fundació ja s'estava gestant des de feia uns anys des de diversos sectors valencians, però sobretot es va poder dur a terme gràcies a l'acord entre el president de la Generalitat de Catalunya Jordi Pujol i el president del Govern espanyol José María Aznar fruit dels pactes resultants de les eleccions espanyoles de 1996. Pujol —aconsellat per valencianistes— volia que s'acabés la guerra de la llengua (“m'hauria d'arreglar aquest tema de la llengua”, va dir a Aznar), i, alhora, l'aleshores president de la Generalitat Valenciana Eduardo Zaplana també volia solucionar el problema, perquè estava fart de la polèmica lingüística continuada que tenia lloc a la seva comunitat autònoma i també perquè ja no podia més amb les exigències dels seus socis de govern, els primaris i secessionistes membres d'Unió Valenciana (UV). S'explica per tradició oral que el seu cabdill, Vicent González Lizondo, deia en privat: “ja sé que valencià i català són la mateixa llengua... però no em dóna la gana reconèixer-ho!”. El Partit Popular (PP) —espanyol, català, valencià...— és d'aquells partits que normalment embolica i fa més grossos els problemes que ja existeixen en la societat més que no pas els resol, però en aquest cas cal dir que Eduardo Zaplana va actuar bé i cal agrair-li, ni que sigui per pur tacticisme polític, la creació de l'AVL i l'inici de l'apaivagament, sobretot social, del conflicte lingüístic al País Valencià. Un altra cosa seria l'actuació posterior del PP valencià, també condicionada pel tacticisme polític, de penedir-se de la creació de l'AVL i de voler dissoldre-la, una acció que va resultar infructuosa. Per la seva banda, Pujol va quedar molt parat de constatar que tot el món d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV) s'oposés durament a la creació de l'AVL durant el primer temps. No entenia perquè els

seus amics d'ACPV rebutjaven un pacte que aplanava la resolució del conflicte de la llengua.

6. CONCLUSIÓ: A LA RECERCA D'UN ACORD DE PAÍS SOBRE EL MODEL NORMATIU VALENCIÀ

Cal acabar de tancar el pacte entre valencians encetat per la providencial creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Cal que al País Valencià hi hagi definitivament un sol model normatiu. I crec que seria pertinent que s'acabessin els bàndols. Aquest és el primer repte que teniu els valencians. En línies generals, podríem dir que a dia d'avui són bàsicament dos els models de llengua que es propugnen des de terres valencianes, i tres si hi encabim una fórmula mixta.

D'una banda tenim l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la ràdio —i en un futur la televisió— pública À Punt (això inclou l'antic món de Canal 9), la universitat privada CEU San Pablo i l'editorial Els Llibres de la Drassana, en tant que alguns dels principals representants que treballen per un model propi i genuí valencià. De l'altra ens trobem amb l'actual Administració valenciana encapçalada per la Direcció General de Política Lingüística i Gestió del Multilingüisme, l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV), les universitats públiques valencianes i la revista *El Temps*, que continuen defensant un model amb les tesis fusterianes de subordinació al model lingüístic del català oriental. A mig camí entre els dos blocs, i segurament una mica desconcertats, Escola Valenciana, Edicions Bromera, Tàndem Edicions (ara integrada dins Bromera) els diaris digitals *Vilaweb* i *Diari La Veu* i la revista *Saó* apliquen un sistema que inclou elements de tots dos models i que sovint no és gaire coherent.

Gairebé superat el secessionisme social, ara cal una entesa entre tots dos models. De fet, l'AVL ja fa aquesta funció des del moment que en el seu si acull

sensibilitats ben diferents: des d'ex-secessionistes fins a fusterians i representants de la tercera via.

És evident que el model lingüístic valencià i la seva incidència social no ha d'estar supeditat als partits polítics ni tampoc a la ideologia i que, paral·lelament a l'entesa valenciana, cal una coordinació amb la resta de territoris de l'àmbit lingüístic. I qualsevol nou model lingüístic tampoc no hauria, més ben dit, no pot prescindir de l'AVL.

Un cop aconseguit l'acord complet sobre el model lingüístic valencià, caldrà aplicar-lo sistemàticament i amb coherència al món de l'ensenyament, a les universitats, a l'Administració i als mitjans de comunicació. El model escrit i el model oral no només han de seguir la tradició, sinó que han de ser coincidents, han d'anar a la una. En la recerca de les arrels, cal evitar alguns perills, com ara les hipercorreccions i els reduccionismes, però també l'exploració artificiosa de paraules, girs o expressions que l'únic que pretenen és la voluntat de diferenciar-se del model del català oriental perquè sí, de la mateixa manera que cal defugir la igualació amb l'altre model com a perjudici o per sistema.

Tan bon punt el pacte entre acadèmics i els diversos sectors polítics i culturals valencians sigui una realitat, les autoritats acadèmiques catalanes tenen l'obligació d'acceptar-lo i no posar-lo en entredit per respecte a l'autonomia decisòria valenciana i perquè propiciaria una clarificació entre els co-estàndards català i valencià i una posterior entesa entre les acadèmies.

En tota aquesta operació hi ha un segon repte que tenen els valencians, però que també implica forçosament i a parts iguals a catalans i balears: treballar de valent perquè la comprensió interdialectal sigui un fet.

Encara hi ha persones catalanoparlants de Catalunya que els costa entendre la parla d'un mallorquí o d'un valencià. I són coneguts els casos de la manca de comprensió entre un valencianoparlant i un catalanoparlant de Mallorca que, per estalviar-se les dificultats, acaben parlant entre ells en castellà. Els casos són múltiples i van en totes direccions. És evident que hi ha un dèficit flagrant de

reciprocitat comunicativa en l'àmbit dels mitjans de comunicació. En el número 30 (Hivern 2017/18) de la revista *La Corbella* de la Plataforma per la Llengua, trobem un article d'un valor notable de Gemma Ponsa titulat "La reciprocitat comunicativa, el repte pendent" (p. 10-15), que va acompanyat d'un gràfic il·lustratiu molt clar, que reclama la necessitat que tots els canals de ràdio i televisió públics i privats d'abast supracomarcal arribin recíprocament a cada territori de l'àmbit lingüístic. Des de Catalunya, per exemple, ens hem d'acostumar a veure telenovelles valencianes com *A flor de pell* (1996), que primer s'exhibí per l'extint Canal 9 i poc temps després per TV3. Però les dificultats són moltes i l'Estat espanyol també ha posat molts bastons a les rodes quan hi ha hagut intents de cooperació. Recordo que, en una estada meua a Oxford a casa d'una família anglesa, tenien sintonitzats desenes i desenes de canals en la seva llengua. Alguns, però, eren en anglès de la Gran Bretanya, d'altres eren en anglès d'Estats Units. Vaig preguntar intencionadament al pare de família com vivia el fet de tenir canals de tota mena de temàtiques en anglès i en americà barrejats. Em va respondre tranquil·lament que per a ell aquella varietat no li resultava cap problema i que triava indistintament el canal en funció de l'interès programàtic i no pas en funció del model de llengua. Aquest és el punt en què haurem d'arribar un dia valencians, balears i catalans i la resta de ciutadans del nostre àmbit lingüístic.

La fórmula és clara: menys supeditació i més coordinació, menys centralisme i més policentrisme i menys unilateralitat i més bilateralitat o multilateralitat. Els catalans hauríem d'aprendre que no hem d'usar la mateixa recepta que no ens agrada que ens apliquin els espanyols. De la mateixa manera que Catalunya no és dels espanyols, el País Valencià o Comunitat Valenciana no és dels catalans. No nequis als altres el que no vols que et nequis a tu.

Modestament, des de fa anys que un servidor intenta trobar punts d'acord, d'igual a igual, entre els principals territoris del nostre àmbit lingüístic compartit. El 2017 es publicà el volum col·lectiu *La nova articulació catalana-valenciana-balear*, d'Edicions de la Revista de Catalunya i coordinat per qui signa aquest

article. El llibre, pensat des del respecte mutu i amb la voluntat de fer coses en comú, conté articles que tracten temes tan variats i vitals com la política i la societat, l'economia i l'empresa, les infraestructures, la cultura, la política lingüística o els mitjans de comunicació. Hi escriuen 23 col·laboradors de professions diverses, entre els quals balears, valencians, catalans i un nord-català. La gran novetat, però, és que per primer cop a la història els tres presidents del nostre àmbit lingüístic —Carles Puigdemont, Ximo Puig i Francina Armengol— firmen cadascun una salutació coincidint en el mateix volum. Un fet insòlit que fins ara no havia succeït mai. És un primer pas valuós.

Si els parlants de castellà tenen 23 acadèmies i s'entenen entre tants estats diferents situats en tres continents, no hauria de ser gaire difícil que nosaltres, amb només dues, no ens poséssim d'acord. En l'endemig trobarem molts matisos, línies fines i sensibilitats diverses, però la coordinació és possible.

És un fet que en els darrers anys els valencians estan retrobant i reforçant la seva identitat mig perduda, o amagada de fa anys. Això també inclou un model lingüístic propi. La història per força ha d'acabar bé, perquè hi ha en perill la llengua i la identitat. I tots ens hi juguem molt.